

СУДОВА РЕФОРМА 2010р.: ЧИ НАБЛИЖАЄ ВОНА ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ НОРМ І СТАНДАРТІВ?

Фахова дискусія проведена в Києві 4 квітня 2013р. Центром Разумкова за підтримки Посольства Королівства Нідерландів в Україні та Німецького фонду міжнародного правового співробітництва.

До участі в дискусії були запрошені депутати Верховної Ради, представники Адміністрації Президента, Міністерства юстиції, Конституційної Асамблеї, Конституційного, Верховного та вищих спеціалізованих судів, Ради суддів України, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів, Асоціації суддів України, юридичних вищих навчальних закладів і наукових установ, профільних міжнародних фондів і проектів, неурядових організацій України, що спеціалізуються на питаннях законотворчості, діяльності судової влади, захисту прав і свобод людини, а також журналісти.

У дискусії взяли участь посли та інші представники зарубіжних країн: з вітальним словом виступив Надзвичайний і Повноважний Посол Королівства Нідерландів в Україні Пітер Ян Волтерс, з доповіддю про практику забезпечення суддівської незалежності в Німеччині – Президент Суду федеральної землі Нижня Саксонія Ганс-Отто Бартельс¹.

До обговорення були винесені наступні питання:

Чи відповідає судова реформа в Україні офіційно задекларованим цілям?

Чи забезпечила реформа дійсну незалежність судової гілки влади та доступність правосуддя для громадян України?

Якими є перспективи другого (конституційного) етапу судової реформи?

Думки і пропозиції, висловлені учасниками дискусії були враховані під час підготовки Аналітичної доповіді Центру Разумкова “Судова реформа в Україні: перспективи конституційного етапу” та опрацювання пропозицій з удосконалення діяльності судової влади в Україні.

Нижче наводяться тексти виступів учасників Фахової дискусії².

НАЙБІЛЬША НАША ПРОБЛЕМА – ЯКІСТЬ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ

Микола КОЗЮБРА,
завідувач кафедри
державно-правових наук
Національного університету
“Києво-Могилянська академія”,
член Конституційної Асамблеї

Ніхто в цьому залі не має сумнівів, що судова реформа, якщо її можна так назвати, не відповідає

задекларованим цілям. Вона не тільки не забезпечила дійсну незалежність суддів, але й призвела до ще більшої їх залежності від виконавчої і законодавчої влади, а найбільше – від Президента.

Виникає питання: чи загалом те, що відбулось і, зокрема Закон “Про судоустрій і статус суддів”, прийнятий у 2010р., можна назвати судовою реформою?

З одного боку, здавалося б, що це так. І якщо подивитися на окремі положення цього Закону, то можна сказати, що в ньому містяться певні положення, які справді відповідають європейським стандартам. Це стосується процедури підбору суддів, запровадження автоматизованої системи розподілу справ і т.ін.

З іншого боку, все це виявляється тільки декорацією і підтвердженням нашої давньої традиції: ніби

¹ Стислий виклад доповіді поданий в цьому журналі як стаття “Забезпечення суддівської незалежності в Німеччині”. Див. рубрику “Статті”.

² Тексти опрацьовані за стенограмою, наводяться у скороченому вигляді, відповідно до черговості виступів під час Фахової дискусії.

сприймати напрацьоване людством, фіксувати це в законах і навіть у Конституції – але не виконувати. Задеклароване виявляється дуже далеким від того, що відбувається в реальності.

Загалом, суд нічого не вартий без незалежних, принципових, доброчесних суддів. Найбільша наша проблема полягає в якості суддівського корпусу.

Я розумію, що змінити цю якість в тотально корумпованій країні важко. Але починати потрібно, очевидно, з суддів.

З приводу подальшого реформування судової системи. Ніхто не заперечує, що це робити потрібно. Очевидно, слід змінити систему відбору і призначення суддів, вилучити з цього процесу Парламент і Президента. Хоча церемоніальна функція Президента у вказаному процесі притаманна багатьом країнам, де Президент принаймні підписує відповідний акт про призначення суддів, але ми знаємо, як це відбувається у нас. Тому, попри поширеність такої практики в Європі, слід подумати, чи варто її механічно переносити на наш ґрунт.

Питання переведення суддів з одного суду до іншого, кар'єрного росту, звільнення суддів мають вирішуватися не так, як вони вирішуються сьогодні. До цих питань не повинні бути причетні політичні інститути, в т.ч. Президент.

По-іншому мають вирішуватися питання суддівського імунітету. Якщо звернутися до західного досвіду, то побачимо, що питання стосовно позбавлення суддів імунітету вирішується не Парламентом, а судом або Вищою радою магістратури (юстиції). Тут, однак, постає питання про її реформування. Безперечно, що більшість у Вищій раді юстиції мають складати судді, але питання є в тому, хто формуватиме цей корпус суддів.

Отже, питань є багато. Їх треба було б вирішувати шляхом внесення змін до Конституції. Але нинішня Конституційна Асамблея навряд чи зможе це зробити. Вже сьогодні, незважаючи на заперечення, які висловлюються окремими членами Асамблеї, проекти законів, у т.ч. тих, що стосуються правосуддя, готуються поза її межами, і як правило, члени Асамблеї можуть їх у кращому разі критикувати. Чи буде сприйнята і врахована критика – маю великий сумнів.

Якщо навіть погодитися з тим, що Асамблея, врешті-решт, здатна щось напрацювати, то є сумніви, що ці напрацювання будуть прийняті конституційною більшістю Парламенту, як того вимагають положення Розділу XIII Конституції.

А головне – я не впевнений, що після цього стануться істотні зміни в суддівському корпусі. Як на мене, все буде впирається саме в його якість. **Я ніколи не був прихильником люстрації суддів, але зараз все більше схильюся до думки, що без очищення суддівського корпусу ми навряд чи можемо просуватися далі.** ■

НАШЕ НЕЩАСТЯ В ТОМУ, ЩО ВСІ ХОЧУТЬ НЕ ЗМІНИТИ СИСТЕМУ СУДОВОЇ ВЛАДИ, А ЇЇ ОЧОЛИТИ

Віктор МУСІЯКА,
професор
Національного університету
"Києво-Могилянська академія"

Про що свідчить судова реформа 2010р.? Про те, що було прийнято низку змін до законів про статус Вищої ради юстиції, про судоустрій і статус суддів, низка процесуальних законів тощо. Але **якщо подивитися системно, то все це має важливу концептуальну ознаку – прагнення перетворити суди на слухняні механізми реалізації політичних, фінансово-економічних, корпоративних або просто персональних інтересів суб'єктів влади та осіб, які супроводжують цей процес, які його організовують.** Вони тихенько створюють систему, на яку можна буде непомітно впливати – але вони знають, що саме в цю систему закладали.

Сьогодні – етап конституційної легітимації того, що вже відбулось останніми роками. Конституційна Асамблея, по суті, є такою респектабельною "вуаллю", якою прикривається те, що сьогодні насправді робиться з державою, особливо з її судовою системою. Немає концепції конституційних змін, немає єдиного акта, який би був прийнятий Асамблеєю. До неї приносять різні "шматки" – і вона це "освячує". Це стосується і змін до ст.98 Конституції щодо повноважень Рахункової палати та щодо судової системи.

Що відбувається? *По-перше*, ще не завершено роботу над Концепцією конституційних змін, Асамблея ще не схвалила такої концепції, не підготовлено жодної власної зміни до Конституції, а вже до Венеціанської комісії надіслано якийсь законопроект стосовно судочинства. Це при тому, що Конституційна Асамблея не приймала рішення про надсилання до Венеціанської комісії будь-яких законопроектів, а Координаційна рада – якийсь надіслала. Навіщо? Венеціанська комісія вже п'ять разів надавала висновки щодо судової реформи в Україні.

По-друге – чому не робиться цілісний закон, а якимись шматками пропонуються зміни до Основного закону? Якщо це робити "шматками", то ми не будемо мати цілісного уявлення про конституційну реформу, зміни до Конституції не будуть системними.

А що ж хочуть отримати в результаті таких змін Конституції, зокрема змін розділу про правосуддя? **Сенс у тому, що необхідно остаточно легітимізувати цю президентську владу латиноамериканського типу.** Таким чином, у центрі Європи